

Fra arkivet: 2005

Ordet fanger

Kategorier kan støtte oss, og binde oss. Jeg har en venn med cerebral parese. Han er ofte plaget av at folk snakker så høyt til ham, nærmest roper. Et klassisk kategorimistak. Om han går dårlig, hører han vel dårlig også. Men det er jo greit at folk vet han går dårlig. Så får han en støttende arm over gaten.

Vi trenger ord på og om hverandre, og vi trenger dem mer nå enn før. Man er oftere sammen med fremmede. Møtet med fremmede betyr møte med folk som ikke har forhåndsforventninger, verken forventninger som er basert på slekt, eller på personlighet. Man begynner på en måte hvert samvær på bar bakke. (...) I større grad enn tidligere omgitt av ukjente, og med en grunnleggende tro på utvikling i fremskrittets navn, der svekkes de gamle oppskrifter, og nye må finnes.

Motviljen mot de store klebende ord gjelder også for kjerneområdet i mitt eget fag, kriminologien. Jeg har vært professor i dette faget det meste av livet. Noen vil kanskje si at jeg har foretatt et faglig selvmord i siste bok. Jeg sier her: «Kriminalitet finnes ikke». Handlinger med den mulighet at de kan sees som kriminelle, er som en uendelig naturressurs. Vi kan ta ut litt av dette i form av kriminalitet, eller vi kan ta ut mye. Handlinger er ikke, de blir, deres mening skapes gjennom sosialt liv. (...) For alle handlinger, inkludert dem som sees som uønskede, er det mengder av mulige forståelsesmåter: dårlige, gale, onde, forfeilet ære, ungdomsbravader, politisk heroisme – eller kriminalitet. De «samme» handlinger kan derved møtes gjennom en rekke parallelle systemer som rettsvesen, psykiatri, skolevesen, teologi.

(...)

Handlinger er ikke. De blir. De gis mening. Mer mening jo mer vi vet. I denne sammenheng er juristene reduksjonister. De gir oss ferdigprodusert vare. Jurister er trent til å se bort fra det meste når de skal dømme i straffesaker. Det er viktig, og riktig at de gjør dette. De administrerer straffen, et onde ment som et onde – den tilsiktede pine. De må passe på rettferdigheten, at like saker behandles tilnærmet likt. Men det kan de jo ikke få til annet enn ved bare å se på et begrenset utsnitt av virkeligheten. Men dette skaper samtidig forenklinger som strider mot andre humanistiske verdier. Det er derfor mange blant oss vil begrense bruken av straffedomstolene og hvor det er mulig, anvende megling isteden. Ved megling er det mulig å ta med langt mer i forståelsen og vurderingen av hva de uønskede handlingene innebærer.

(...)

Jeg forstår godt, at det i et samfunn hvor vi kjenner hverandre mindre og mindre – som totale mennesker – oppstår behov for noen som forteller oss hvordan de andre er. Men dette er jo samtidig en situasjon som krever den ytterste årvåkenhet. Fortellingen om hvordan de andre er må bli en hel fortelling. Hvis psykiatere og psykologer skal hjelpe oss, må de bli «story-tellers». Ellers blir de bare funksjonærer, hjelpere for rettspersonellet ved å sette enkle ord på kompliserte liv.

Fra Nils Christies fagessay «Ordet fanger», februar 2005